

Képzeltbarátom, Hitler

Taika Waititi: Jojo nyuszi

Christine Leunens amerikai születésű, belga és új-zélandi gyökerekkel bíró író könyve, a *Cellákba zárva* (*Caging Skies*) egyedi filmfeldolgozás miatt került újonnan a rivaldafénybe. Ugyanis a szintén új-zélandi gyökerekkel bíró filmes, Taika Waititi a könyvből készült *Jojo nyuszi* című filmforgatókönyvéért vehette át idén a legjobb adaptált film forgatókönyvéért járó Oscart. Waititi mellesleg nem csak a forgatókönyvet jegyezte, hanem a filmet is ő rendezte, a producerek között is fellelhető a neve, sőt, a filmben ő alakítja a gyerek főszereplő képzeltbarátját, Adolf Hitlert is.

Aki figyelemmel kísérte a rendező eddigi munkásságát, az tudja, hogy az abszurd humor nem áll messze tőle. Ebből könnyen lehetett arra következtetni, hogy a *Jojo nyuszi* nemigen fognak hiányozni a sajátos humorú jelenetek. Így is lett. Azt is idevéve, hogy Hitlert ábrázolni fikciós filmen karikírozva lehet leginkább. Idézzük fel Chaplin *Diktátorát*

vagy a közelmúltból David Wnendt *Nézd, ki van itt* (*Er ist wieder da*) című filmjét, de gondoljunk bele, hogy internetes mém lett a mégoly komolyra vett *Bukásból* is, holott Bruno Ganz alakítását hitelesség tekintetében nehezen kérdőjelezhetnénk meg. Aki a figura másik oldalát akarja látni, annak Leni Riefenstahl filmjei maradhatnak meg leginkább. Ha Hitler alakítja Hitlert, az a legkevésbé (sem) nevetséges.

Waititi is úgy vezeti be a nézőt a hitleri Németország háborús végnapjaiba, hogy a tragikum megbúvik a backgroundban. Ugyan a rózsaszín neorealizmus képeit kapja inkább a

néző, semmint azt, amit Rossellini a *Németország a nulladik évben* (*Germania anno zero*) című filmjében hangulatilag megragadott. Waititi úgy használja a tragikumot, hogy sajátosan rejti bele a film szövetébe. A nyelvezet nem realiztikus, ezért a rendező némileg apellálhat arra, hogy a nézőnek van a háborús témát érintő háttértudása. Ehhez kapcsolódik, hogy a háborúhoz vezető propaganda abszurditása egy kisfiú lassan nyiladozó világlátásán és álomszerű vízióin át elevenül meg a filmben. Ne feledjük, a „tartozni valahová” felfogás ebben az időszakban és környezetben fogalmazódott meg a legerősebben, akár vágy, akár kényszer szülte. Így láthatjuk azt is, hogy egy átlagos kissrác hogyan sodródik a Hitler-Jugendhez, hogyan emeli be az elé tartott ellenségképet, hogyan fogalmaz meg magának egy kész eszményképet, és hogyan akar mihamarabb felnőni, hogy minél tevőlegesebben, alávetettként követhesse a belénevelt elveket.

A film szerint az ember fejlődése során az önállóság egyik fontos stációja, hogy egyedül tudd bekötni a cipődet. Ezzel lesz kész az öltözet. Így tudsz emelt fővel kilépni az otthon ajtaján és megmutatni a társadalomnak, hogy legalábbis külsőleg készen állsz arra, hogy beilleszkedj. Egy kisgyerek ezt általában a nyuszifüles versikével tanulja meg. Itt sem történik ez másként. Mint ahogy a felnőtté válás próbatétele az is, hogy szabadon dönthess arról, hogy mi helyes és mi nem. Ekképp is fogalmazhatunk: szabad-e parancsra kioltani egy ártatlan életet?

A fontos az, hogy ebben az időszakban szinte megszűnt a magánélet, a propagandába nem csak az ajtón kívül ütközött bele az ember, a propaganda beköltözött az otthonokba és a fejekbe. A rajongás természetrajzát Waititi már a kezdő képsorokon azzal emeli meg, hogy Hitlert összemossa a The Beatles zenéjével. Az archív képsorokon bevágott karlendítési üdvözlések alatt az *I Want to Hold Your Hand* (*Gyere, add a kezéd*) című Lennon–McCartney-szerzemény hallható, pontosabban a német verzió, a *Komm, gib mir deine Hand*, hiszen a The Beatles Hamburgban kezdte karrierjét, mint az talán köztudott.

Azon kívül, hogy a film zenei aláfestése végig a háború utáni üzenet jellegű dalokból áll, fontos, hogy az *I Want to*

Hold Your Hand eredeti üzenete és hangulata, azaz a fiatalok szerelme is hangsúlyt kap a filmben. A főszereplő Johannes/Jojo (Roman Griffin Davis) és a rejték helyéről előkeveredett zsidó lány, Elsa (Thomasin McKenzie) még ha nem is egyformán, de valamiféle gyerekszerelmmel viseltetnek majd egymás iránt. No persze nem első látásra. Hiszen a beléjük nevelt sztereotípiák eléggé távol tartják egymástól a feleket. De kettejük ismerkedése és közeledése lesz az, ami feloldja majd a beléjük ivódott dogmákat.

Waititi tehát a szerelmet állítja szembe a militarizmussal és a fanatizmussal. Bár igaz, nincsenek a filmben igazán gonosz emberábrázolások. A Sam Rockwell által megformált kiképzőtiszt is inkább bugyuta és emberséges, némi meleg beütést is érzékeltetve. Ha emberségesnek nem mondhatók is, de a gestapósok is annyira félnótások ebben a filmben, hogy akár a *Halló, halló* című egykori BBC-sorozat epizódjaiban is elképzelhetnénk őket. Hogy arra is kitérjünk, e maszkulin és háborús világban milyenek a nők: Freulein Rahm szerepében Rebel Wilsont láthatjuk, akinek jelenléte szintén a komikumot erősíti a filmben, némileg ütköztetve a náci Németország elvárta nőtípust a ma elvárásaival.

Egyébiránt a színészi játékok és a karakterek felől mintha a ma távlatából tekintenénk vissza a negyvenes évekre. Waititi mozgáskultúrája ugyanúgy ezt erősíti, mint ahogy korszerű megformálása van a többi

szereplőnek is. Roman Griffin Davis gesztusrendszere is bizonyíték erre. Illetve a film végi táncbetét is erre enged következtetni. A rendezői koncepció nem a múltba nézést segíti elő, hanem arra törekszik, hogy egy mai gyerek is könnyen tudjon a hősével azonosulni. Vagy legalábbis olyan csodaországot épít Jojo köré, amely, mint ahogy azt sok már meglévő és újragondolt mese is bizonyította már, működik. A képzeletbeli barát éppúgy fontos, mint ahogy az, hogy nem árulhatsz el egy titkot. Vagy az, hogy egy gyerek menyire kapaszkodik a szüleibe, főleg akkor, ha csak egy van neki. Itt jön a képbe a csinos és egyben vicces mama-figura, azaz Scarlett Johansson remeklése a filmben. Az ő sztorija is okoz majd meglepetéseket a nézőnek. Mint ahogy kihagyhatatlan a barátság is a történetből. Jojo második legjobb barátját, Yorkit – az első hely a Führernek van fenntartva – Archie Yates játssza: a két fiú együtt lesz igazán a cukiság mintaképe.

Az, hogy Jojo egy gránátbaleset miatt testileg kissé sérült lett, inkább verbálisan van érzékeltetve a filmben. Nem csúfítot-

ták el a színészt különösebben. Persze a dramaturgia és a jellemábrázolás során ez fontos kitétel volt, hiszen Jojo így nem maradhatott teljes rangú tagja a Jugendnek, különleges feladatokot kap, ez is előreviszi a történetet. Illetve nyilván némi frusztrációt is okozott a baleset az amúgy is külön gyerekekben. De igazából elhanyagolható ez a kis elváltozás, pláne egy olyan világban, ahol általánosak a háborús sebek. Mondhatni, párkapcsolati szinten is inkább másodlagos a kinézet. És bár sok rémség történt a gyorsan felnövő gyerekek világában, mégis pozitív a film üzenete – nem véletlen, hogy egy Rilke-idézettel és egy David Bowie-számmal ér véget.

BERETVÁS GÁBOR

